MILLIY-MADANIY MARKAZLAR FAOLIYATINI O'RGANISHDA ARXIV MANBALARINING AHAMIYATI

Nurullayeva N.K
t.f.n., dotsent, Ma'mun Universiteti.
Soporboev A
Tarix yo'nalishi 2-bosqich magistranti,
Ma'mun Universiteti.
https://doi.org/10.5281/zenodo.23168704

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda milliy-madaniy markazlar faoliyati tarixini o'rganishda arxiv manbalarining o'rni, ularning turlari, ilmiy-manbaviy imkoniyatlari va tanqidiy tahlil usullari yoritiladi. Arxiv hujjatlari markazlarning tashkil topishi, huquqiy maqomi, ichki tuzilishi, tadbirlari, jamoatchilik bilan aloqalari va hududiy faoliyati haqida birlamchi ma'lumot berishi asoslanadi.

Kalit so'zlar: arxiv manbalari, milliy-madaniy markazlar, manbashunoslik, arxiv hujjatlari, millatlararo munosabatlar, Xorazm viloyati, joriy arxiv.

Kirish. Milliy-madaniy markazlar tarixini xolis o'rganish uchun ilmiy adabiyotlar bilan bir qatorda arxiv manbalariga murojaat qilish muhimdir. Ilmiy adabiyotlar jarayonning umumlashtirilgan talqinini bersa, arxiv hujjatlari uning tashkil topishi, kundalik faoliyati va qaror qabul qilish mexanizmlariga oid bevosita ma'lumotlarni saqlaydi.

1992 yilgi 10-son qarorda Respublika internatsional madaniyat markaziga milliy va internatsional markazlarga amaliy-uslubiy yordam berish, milliy an'analarni rivojlantirish va millatlararo munosabatlarni uyg'unlashtirish vazifalari yuklatilgan [1]. 2003 yilgi 180-son qarorda markaz faoliyatini takomillashtirish va milliy-madaniy markazlarni rivojlantirish masalalari belgilangan [2].

1. Arxiv manbalarining turlari. Milliy-madaniy markazlar faoliyatini tadqiq etishda arxiv manbalarini normativ-huquqiy, tashkiliy-boshqaruv, statistik-ma'lumotnoma, vizual-audiovizual va shaxsiy fondlarga ajratish mumkin.Normativ hujjatlar markazlarning huquqiy maqomi va vazifalarini; ish rejalari, bayonnomalar va hisobotlar kundalik faoliyatni; statistik materiallar jamoa va tadbirlar dinamikasini; fotosurat va videolar esa madaniy tadbirlarning mazmunini o'rganishga xizmat qiladi.

Shaxsiy arxivlar va xotiralar rasmiy hujjatlarda aks etmagan tashabbuslar va voqealarni tiklash imkonini beradi. Biroq ular muallif nuqtai nazarini ifodalagani uchun boshqa manbalar bilan tekshirilishi lozim.

2. Xorazm viloyati misolida arxiv bilan ishlash. Xorazm viloyatida milliy-madaniy markazlar faoliyatini o'rganishda markazlarning joriy arxivi, Xorazm viloyati davlat arxivi va respublika darajasidagi arxiv materiallarini o'zaro bog'liq holda tadqiq etish mumkin. Arxiv qidiruvida fond–ro'yxat–yig'ma jild–hujjat darajasida ishlash zarur. Tekshirilmagan fond yoki yig'ma jild raqamlarini ilmiy matnda keltirishdan saqlanish kerak. Aniq rekvizitlar hujjat bilan ishlash jarayonida qayd etiladi. Yillik ish rejalari, tadbir dasturlari va hisobotlarni solishtirish markazning rejalashtirilgan va amalda bajarilgan ishlarini qiyoslash imkonini beradi. Demografik ma'lumotlar bilan birgalikda tahlil qilinganda hududiy xususiyatlar yanada aniqroq namoyon bo'ladi.

3. Arxiv manbalarini tanqidiy tahlil qilish. Arxiv hujjati mavjudligi uni avtomatik ravishda mutlaq haqiqat manbasiga aylantirmaydi. Tashqi tanqid hujjatning sanasi, muallifi, aslligi va kelib

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

chiqishini; ichki tanqid esa mazmuni, maqsadi va ma'lumotning ishonchliligini baholaydi. Yillik hisobotlarda tadbirlar soni yoki ishtirokchilar miqdori ko'rsatilganda ularni dasturlar, fotomateriallar, matbuot xabarlari va boshqa mustaqil dalillar bilan solishtirish maqsadga muvofiq.

2019 yilda millatlararo munosabatlar sohasida davlat siyosati konsepsiyasi tasdiqlangan [3]. 2017 yildagi davlat siyosatiga oid hujjatlar ham milliy-madaniy markazlar faoliyatining institutsional kontekstini tushunish uchun muhim [4]. Bu hujjatlarni joriy arxiv materiallari bilan qiyoslash rasmiy maqsadlar va amaliyot o'rtasidagi munosabatni o'rganish imkonini beradi.

4. Arxiv manbalarini ilmiy muomalaga kiritish. Arxiv materiallari asosida tadqiqot olib borishda qidiruv, kartoteka tuzish, tematik guruhlash, tashqi va ichki tanqid, manbalarni o'zaro tekshirish va ilmiy matnda kontekstual tahlil bosqichlariga amal qilish zarur.

Maqolada arxiv hujjatidan foydalanilganda arxiv nomi, fond, ro'yxat, yig'ma jild va varaq raqamlari to'liq ko'rsatilishi kerak. Bu talab ilmiy tekshiruv va keyingi tadqiqotchilar uchun manbaning qayta topilishini ta'minlaydi.

2025 yilda arxiv hujjatlarining xalqaro hamkorlik va xalq diplomatiyasi tarixini yoritishdagi ahamiyatiga bag'ishlangan ilmiy muloqot o'tkazilgani arxiv materiallarini ilmiy muomalaga kiritishning dolzarbligini ko'rsatadi [5]. Milliy-madaniy markazlar tarixi uchun ham arxiv materiallarini raqamlashtirish va tematik kataloglar yaratish muhimdir.

Xulosa. Milliy-madaniy markazlar faoliyati tarixini tadqiq etishda arxiv manbalari birinchi darajali empirik ahamiyatga ega. Ular markazlarning tashkil topishi, huquqiy maqomi, tashkiliy tuzilishi, faoliyat yo'nalishlari, tadbirlari va hamkorlik aloqalari haqida ma'lumot beradi.

Xorazm viloyati misolida arxiv tadqiqoti milliy-madaniy markazlarning tashkil topish tarixi, rahbarlar tarkibi, madaniy-ma'rifiy faoliyati, yoshlar bilan ishlash tajribasi va mahalliy tashkilotlar bilan hamkorligini aniqlashga xizmat qilishi mumkin. Aniq fond va yig'ma jild raqamlari faqat arxivda tekshirilgandan keyin matnga kiritilishi lozim.

Umuman, arxiv manbalarini ilmiy muomalaga kiritish millatlararo munosabatlar tarixining manbaviy bazasini boyitadi, ilmiy adabiyotlardagi umumlashtirishlarni konkret dalillar bilan to'ldiradi va hududiy tadqiqotlarning ilmiy qimmatini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1992 yil 13 yanvardagi 10-son qarori. «Respublika baynalmilal madaniyat markazi to'g'risida». — Toshkent, 1992.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003 yil 8 apreldagi 180-son qarori. «Respublika internatsional madaniyat markazi faoliyati masalalari to'g'risida». — Toshkent, 2003.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 15 noyabrdagi PF-5876-son Farmoni. «Millatlararo munosabatlar sohasida O'zbekiston Respublikasi davlat siyosati konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida». — Toshkent, 2019.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 19 maydagi PF-5046-son Farmoni. «Millatlararo munosabatlar va xorijiy mamlakatlar bilan do'stlik aloqalarini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida». — Toshkent, 2017.
5. Murtazaeva R.H. O'zbekistonda millatlararo munosabatlar va tolerantlik. — Toshkent: Go To Print, 2020. — 346 b.
6. Xorazm viloyatidagi milliy-madaniy markazlarning joriy arxiv materiallari: nizomlar, ish rejalari, yig'ilish bayonnomalari, yillik hisobotlar, tadbir ssenariylari, fotomateriallar va ma'lumotnomalar.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.